

Till namnet på den döde ansluter sig närmast välönskan för hans själ: *Guð hialpi and hans ok Guðs modir*. Därefter följer den andra satsen om Finnvids åtgärder till sin broders minne: han reste stenen, och han gjorde bron.

De sista orden **auk osa mupir þira** stå inom en särskild slinga. De ansluta sig emellertid uppenbarligen till den sista satsen i huvudslingan: **hn × k × rþi bru at brupur sin**, och meningen är: »han (Finnvid) gjorde bron efter sin broder, och även Åsa, deras moder (gjorde bron)».

Om namnet *Finnviðr* se Sö 190, Sm 4, om *Þorðr* Sö 175, om *Þialfi* Sö 194, om *Asa* Sö 328.

Stenen har en mycket enkel ornamentik. För att få plats för den långa inskriften har ristaren, med utnyttjande av ristningsytans form, nedifrån böjt in slingan till ett inre varv. Översta delen av detta slingvarv är prytt med ett stiliserat ormhuvud med cirkelrunda ögon. — Inskriften saknar diftonger (utom i ordet **auk**): **risti**, **stin**, **þira**, använder **o**-runan för nasalerat *a* i **osa** (men **þina** och **at** »ande») och **u**-runan för *o*: **brupur** (2 ggr), **þurpr**, **mupir** (2 ggr), **bru**. Den hör av allt att döma till de mera ålderdomliga inskrifterna i östra Uppland. Huruvida den är ristad av Gunnar, såsom Brate antager (*Svenska runristare*, s. 25), är däremot mycket tvivelaktigt.

201. Angarns kyrka.

Pl. 125.

Litteratur: B 94, L 469, D 2:113. J. Bureus, F a 6 s. 141 n:r 28 (Axehiellm), F a 5 n:r 12, F a 10:1 n:r 124 (Rhezeliuss), F a 1 s. 5, F f 6 n:r 5; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 196, Vita Theoderici (1699), s. 468; P. Dijkman, Historiske Anmärkningar (1723), s. 31 f.; O. Celsius i Acta Literaria Sueciae 2 (1725—29), s. 406 f., SR 1, s. 252, 2, s. 339 (endast hänvisning); N. R. Broeman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 159; J. N. B. (von) Abrahamson, Märkeligheter paa Runestene (i: Antiquvariske Annaler 2, 1815, s. 123); Kyrkoinventarium 1829 (ATA); UFT h. 3 (1873), s. 9; E. Brate, Anteckningar 1904 (ATA), Svenska runristare (1925), s. 24.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (F a 10:1); Bureus, kopparstick (F f 6); P. Helgonius och J. Hadorph träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 94); Blyertsteckning på lös lapp i Kyrkoinventarium 1829 (ATA); Brate foto 1904 (ATA); Sveriges kyrkor foto 1921 (red.).

Runstenen sitter inmurad i sakristians nordöstra hörn, i ytterväggen, 74 cm. från marken. Axehiellm anger stenens plats sålunda: »Vthi Angars öster Sacherstie mur.» Peringskiöld meddelar i *Vita Theoderici*: »cippus Hangarnensis muro templi, circa ejus ædificationem, incrustatus». Celsius har läst inskriften och antecknar den »27 Majj 1728»: »Angarn uthan på Sacristiemuren» (SR 1, s. 253). Under sådana omständigheter är det anmärkningsvärt, att runstenen ej omnämnes i *Ransakningarna*. Från hela socknen anföres då endast en »antiquitet» — en runsten i kyrkodörren. Detta torde vara ett, även för *Ransakningarna* 1667—1684, ovanligt magert resultat. I *Kyrkoinventarium* 1829 uppges, att en runsten finnes »i södra(!) hörnet af Sacristiemuren, på hvilken blott någon bokstaf der och hwar kan urskiljas».

Rödaktig granit. Höjd 2,25 m., bredd (upptill) 1,17 m. Ristningens höjd 1,16 m. Runorna äro smala med energiskt huggna linjer och inskriften i stort sett tydlig.

Inskrift:

· þiagn · uk · kutirfr · uk · sunatr · uk · þurulf · þir · litu · risa · stin · þina · iftir · tuka · fapur · sin · on ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 furs · uti · krikum · kup · ialbi ot (utanför ramslingan i stenens vänstra kant:) ans · ot · uk · salu
 70 75 80 85 90 95 100

Þiagn ok Gautdiarfr(?) ok Sunnhvatr(?) ok Þorulfr þeir letu ræisa stein þenna æftir Toka, faður sinn. Hann fors uti Grikkium. Guð hialpi and hans, and ok salu.

»Tägn och Götdjärv och Sunvat och Torulv de läto resa denna sten efter Toke, sin fader Han omkom ute i Grekland. Gud hjälpe hans ande och själ.»

Till läsningen: Sk vid inskriftens början ej fullt säkert. 4 **g** är stunget. (Pricken har formen av ett 1,5 cm. långt streck.) 8 **k** är ej stunget; en fördjupning mellan hst och bst är ej huggen. 11 **i** är krokigt på grund av ristningsytans ojämnhet. Efter 14 **r** är sk svagt. I 36 **t** äro bst ansatta vinkelrätt mot hst. 43 **t** har svaga bst; särskilt den högra är otydlig. I 49 **a** är bst till vänster om hst otydlig. Runan 50 **i** är ej stungen. Sk efter 54 **r** är otydligt; i 58 **a** är bst svag men säker. I 74 **t** äro bst ansatta vinkelrätt mot hst. Runan 76 **k** har formen av en hötjuga. Runorna 92—96 **ans ot** äro relativt otydliga; stenytan är här ojämn.

Axehielm (F a 6): Sk vid inskriftens början saknas; alla sk tecknas som kors; 4 **k**; 5 **a**; 48 **s**; 54 **r**, 58 **i**¹; runföljden 67—81 läses **on kur × sun × i kisikum ×**; sk efter 89 **i**; runorna 92—102 ha ej iakttagits. — Rhezelius (F a 10: 1): **piaka × uk × kulirfa × uk × sunatr × uk × þurulf × þir × litu × risa stin þisa × iftir × tuki faþur × sin × on - kur sun · i kisikum · kup hialbi · ont ·**. — Bureus (F a 5): Sk saknas vid inskriftens början; 4 **k**; 5 **a**; 48 **s**; 54 **r**; 58 **i**¹; runföljden 67—91: **· onkursun · i · kisikum · kup · hialbi · ont - ;** runorna 92—102 ha ej observerats. — Kopparsticket i F f 6 är på många punkter otillförlitligt. Sålunda ha t. ex. orden **ialbi ont hans** placerats inne i slingan. — Hadorph och Helgonius: Sk saknas före 1 **þ**; 4 **k**; mellan 5 **n** och 6 **u** läses ett **i**. Sk saknas där; sk saknas efter 14 **r** och efter 34 **r**; 44 **a**; 45 **a**; sk saknas efter 49 **a**; 50 **e**; sk saknas efter 54 **r**; 58 **i**; sk saknas efter 66 **n** och 68 **n**; 74 **n**; sk saknas efter 84 **þ**; 90 **a**. Runorna 92—102 ha ej observerats. — Celsius (SR 1) undersökte inskriften den 27 maj 1728: sk saknas före 1 **þ**; 4 **k**; 10 **e**; sk saknas efter 14 **r**; 39 **e**; 45 **a**; sk saknas efter 54 **r**; 58 **i**. Celsius slutar med anmärkningen: »hans finnes icke». — Liljegren gör följande ändringar, utmärkta med kursiv: **þiakni, Svina/tr**. — Dybeck: sk saknas vid inskriftens början. 4 **k**; 39 **e**; 49 **o**; sk saknas efter 54 **r** och 84 **þ**; 85 **o**. Runorna 92—102 ha ej observerats. — Brate: 4 **k**; sk saknas efter 14 **r**; runorna 92—102 ha ej iakttagits.

Av de fem mansnamn, som förekomma i denna inskrift, äro tre välkända och två — åtminstone i den form som här möter — okända. *Þiagn*, *Þorulf* och *Toki* förekomma även i andra inskrifter. Det första namnet, som är samma ord som substantivet *þiagn*, m. 'duktig man' och sålunda egentligen är ett tillnamn, återfinnes på ett 10-tal uppländska runstenar. Det förekommer också ett par gånger i Södermanland och en gång i Småland (se Sö 237 och den utförliga redogörelsen för appellativet i *Smålands runinskrifter*, s. 109 f.). Namnet är endast känt från Sverige (se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 98). Det frikativa g-ljudet tecknas här med **g**, det explosiva däremot i denna inskrift med **k** (**krikum**, **kutirfa**, **kup**).

Þorulf, som ju är vanligt på västnordiskt område är, i denna form, sällsynt östnordiskt. Utom i U 201 förekommer det endast en gång i det svenska runinskriftsmaterialet — på en

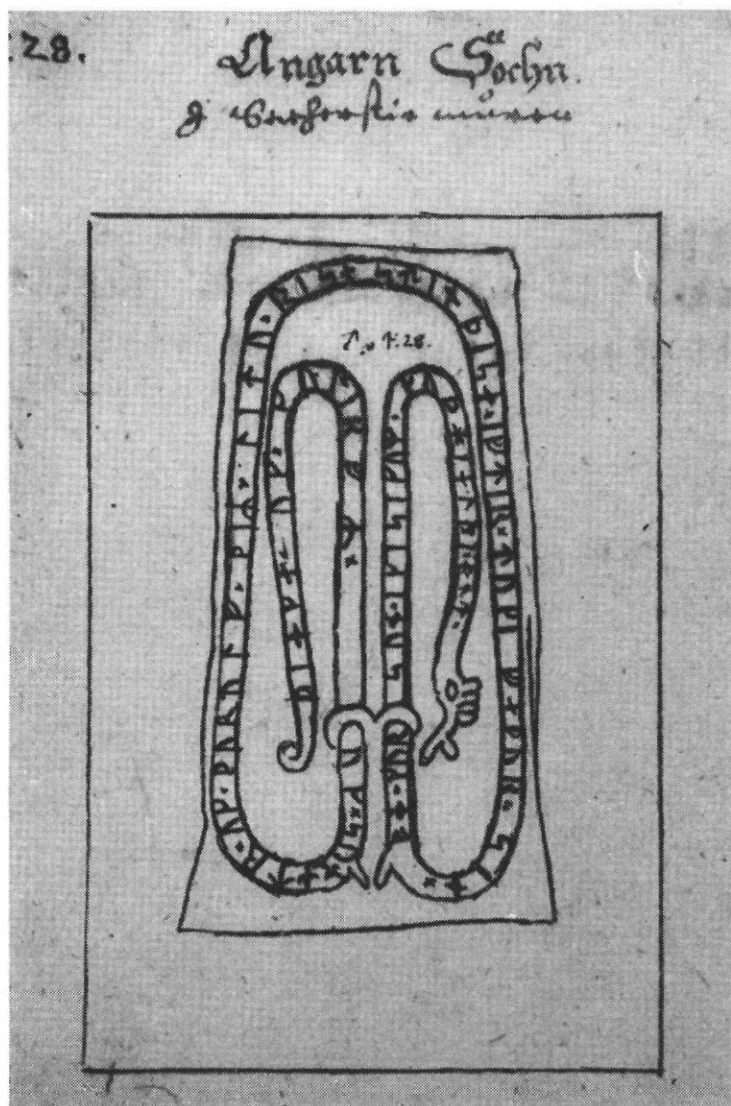

Fig. 195. U 201. Angarns kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

¹ Samma felläsning — **toki** i st. f. **toka** — förekommer troligen på den försvunna Sm 2.

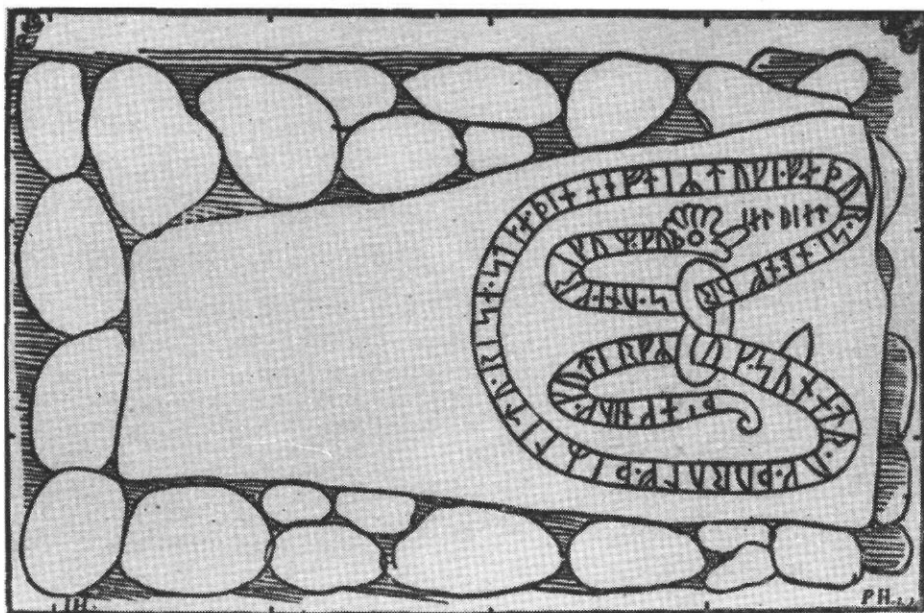

Fig. 196. U 201. Angarns kyrka. Efter B 94.

s. 62 f., i *Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift* 1942). Även i smäländska inskrifter påträffas namnet (se Sm 2, 10). På danska runstenar förekommer det mycket ofta, och det är känt från England och Normandie. De medeltida beläggen göra det ytterligare klart, att namnet huvudsakligen har hört hemma i Danmark och att det i Sverige varit mest utbrett i götalandskapen (se Sö 252 och Sm 2, s. 32 f. jämte där citerad litt.). Namnets innebörd har diskuterats, men sannolikt bör det med Brate uppfattas som ett kortnamn till *Thorkel* (se *Sveriges folk*, utg. av I. Flodström 1918, s. 206). Det skulle då ha uppstått i barnspråket och vara av samma typ som Toti (till Thorsten), Tolli (till Thorlev e. dyl.), Tummi (till Thormund) o. s. v. Också ett motsvarande kvinnonamn *Toka* föreligger två gånger i runskrift (se U 175).

I motsats till dessa nu behandlade tre namn äro inskriftens två andra ej kända från annat håll.

Senare sammansättningsleden i **kutirfa** är naturligtvis *-diarfa*, som ofta förekommer på svenska runstenar både som självständigt namn och som led i sammansättningar (se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99). Wessén uppför a. a. **kutirfa** under *Gunndiarfa* men tillfogar i en not, att det möjligen kan motsvara *Guþdiarfa*. Båda dessa möjligheter föreligga otvivelaktigt; men det finnes ännu en, *Gautdiarfa*, som synes ligga lika nära till hands. Mot detta talar icke att **g** förekommer i **piagn**, då detta tecken där använts för att beteckna det *frikativa* g-ljudet. Det explosiva g-ljudet tecknas däremot i denna inskrift med **k** (se ovan). Namnet är förut ej belagt, men även den förra sammansättningsleden *Gunn-*, *Guð-* eller *Gaut-* är ju känd, *Gaut-* genom runsv. *Guti*, de fsv. namnen *Göt*, *Götmar*, *Götrik*, *Götulf* och genom runsv. **kutraþr** (Sm 35); se E. Wessén, *Studier till Sveriges hedna mytologi och fornhistoria*, s. 92 f.

Än större svårigheter erbjuder namnet **sunatr**. Det är ju så, att personnamnen ofta ha berett ristarna besvär. Där hade de ej, som vid de flesta andra av inskrifternas ord, en skriftspråklig traditionsform att lita till. Möjligen skulle man kunna våga antaga, att ristaren har sökt återge ett mansnamn *Snatr*, *Snotr* e. dyl. Det ovan i tolkningen föreslagna namnet *Sunnhvatr* kan endast betraktas som en gissning.

furs är pret. 3. sg. av verbet *faras* 'förgås, omkomma'. Verbet förekommer några gånger i runinskrifter vid sidan av de vida vanligare *døyja*, *verða dauðr*, *ændas* (se t. ex. U 349, Sö 335, Ög 145).

Toke har sålunda, troligen som väring, dött ute i Grekland (jfr U 73, 104, 112, 136, 140, 153, 358; Sö 85, 163, 165, 170; Ög 81, 94; Sm 46, Vg 178).

Om **krikum** se *Smäländs runinskrifter*, s. 146, *Runverser*, s. 174 och v. Friesen i *ANF* 56 (1942), s. 282.

runsten vid Tynäs i Södermanland (Sö 328). Namnet saknar på Angarnsstenen nominativ-**r**, vilket kan vara en skrivning efter uttalet. Bortfallet har också inträtt på Hedeby-stenen (DR 1), som börjar: **× þurlf × rispi × stin ×**.

Faderns namn *Toki* är ett östnordiskt väl känt mansnamn. Det förekommer i Uppland på U 14, L 285 Bro, Edsbro sn, L 667 Kålsta, Litslena sn; i Södermanland på Sö 49, 145 och 252; i Östergötland påträffas det fyra gånger: Ög 70, 104, 189 och 209, och i Västergötland tre gånger: Vg 104, 114 och på en år 1941 i Dalums kyrka funnen runsten (se S. B. F. Jansson: *Runstenarna i Dalums kyrka*,

Runföljden 67—81 översattes av Bureus (F a 5): »Onguri filij in Gisinga.»

Denna ristning visar både språkliga och ornamentala överensstämmelser med den av *Gunnar* signerade Bällsta-stenen, Vallentuna sn (U 226), och med Risbyle-stenarna (U 160, 161), som huggits av *Ulv i Borresta*. De smala, energiskt huggna linjerna hänvisa till ett karakteristiskt redskap. Vems detta varit, kan ej med säkerhet avgöras. Att U 201 och U 276 ristats av samme person synes vara höjt över varje tvivel, men då de båda ristningarna tyvärr äro osignerade, bör man måhända inskränka sig till att fastslå, att de äro ristade i fullkomligt samma stil. Det torde vara lämpligt, att kalla denna intressanta och ålderdomliga inskriftsgrupp för ristningar i »Gunnarsstil».

I den del av inskriften, som fått sin plats utanför ramslingan, i stenens vänstra kant (runorna 92—102), har ristaren kommit att av misstag upprepa **ot**. De avslutade orden **ans ot uk salu** äro en för denna grupp utmärkande tautologi, se E. Brate, *Svenska runristare*, s. 27.

202. Angarns kyrka.

Pl. 126.

Litteratur: B 92, L 472, D 2:111. J. Bureus, F a 6 s. 141 n:r 29 (Axehiell), F a 5 n:r 10; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 196; O. Celsius, SR 1, s. 251 (endast hänvisning), SR 2, s. 339; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); R. Dybeck, Berättelse för år 1868 (ATA); UFT h. 3 (1873), s. 9, h. 4 (1875), s. VI; E. Brate, Anteckningar 1904 (ATA), Svenska runristare (1925), s. 82; Handlingar i ATA 1936 och 1938.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 92); Dybeck a. a.; Brate foto 1904 (ATA).

Runstenen restes 1938 utanför bogårdsmuren, 8 m. N om landsvägen Angarns kyrka—Vallentuna kyrka, 8 m. V om kyrkogårdsgrinden. Den är den västligaste av de tre här resta runstenarna. Tidigare låg den som tröskel i kyrkans vapenhus: »J Angarns waknhuus dör» (Axehiell). *Ransakningarna* meddela från hela socknen endast: »J Kyrckio dören finnes ehn Runasteen medh Runaskriff omkull ligiande, mehra förliudes i denna Sockn inthet.» Denna uppgift syftar med all sannolikhet på U 202.

Vid Dybecks besök 1868 låg runstenen ännu kvar som tröskelsten och var »delvis öfvermurad», vilket också framgår av teckningen.¹ Ej lång tid därefter blev den emellertid »genom Uppl. Fornm. fören. upprest bredvid n:o 473 [= U 204] på K. Vitth. Hist. o. Antiqv. Akad:s bekostnad» (UFT h. 3, 1873). Då Brate kom till platsen (1904), stod den lutad mot bogårdsmuren tillsammans med två andra runstenar.

Ljus, blågrå granit. Höjd 1,20 m., bredd 1,06 m. Stenens yta är jämn och vacker och ristningen tydligt och djupt huggen, med en huggningsteknik som ger mjuka, rundade skåror. Någon yttre ramlinje i stenens vänstra

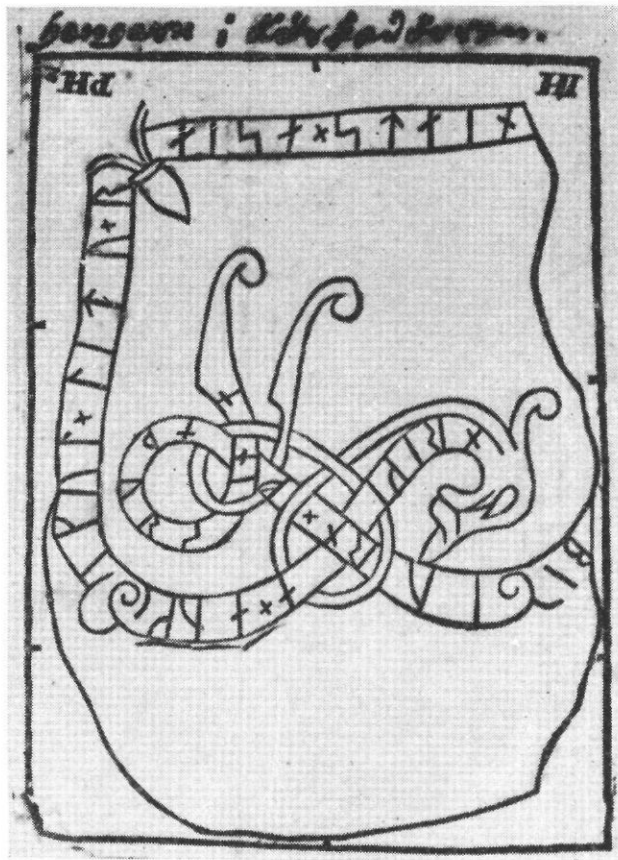

Fig. 197. U 202. Angarns kyrka.
Efter B 92.

¹ Om runstenarna vid kyrkan anmärker Dybeck i sin Berättelse till VHA Akad. 1868: »Alla förtjena säkrare och värdigare platser. Jag yttrade, vid ett af de många besöken här, till några tillstädesvarande bönder: 'I skolen upptaga och frigöra stenarna, samt uppresa dem på kyrkvallen!' Det får han vänta på! blef svaret.»